

Nagy Dániel

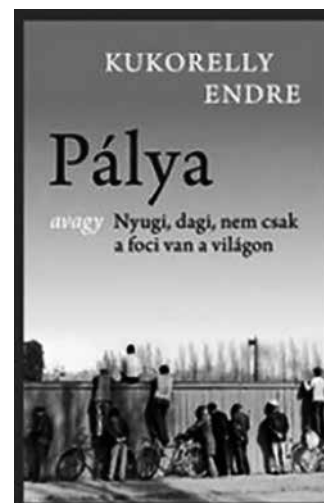
„Mindjárt ki fogom jelenteni, hogy hálás vagyok a futballnak!”

*„Óh, szennyes, nagyszerű izgalom! Háború,
hősiesség!/Óh, hogy rohanok s rohanunk,
amikor nekilendül a front s a csatár!/Óh,
hogy remeg a régi fiú, hogy az ellenfél
lesz-ereljük!/Óh, hogy remegek, ha kavarodás van
a másik kapufánál!”(Szabó Lőrinc)*

Kukorelly Endre könyvbe rendezte futballal kapcsolatos naplóbejegyzéseit, tárcáit, publicisztikáit, majd a Kalligram kiadó kiadta. Ennyi történt. Lett egy újabb futballról szóló könyv. Rendben. Itt gyorsan hozzátehetném, hogy persze, ez a könyv nem csak a futballról szól, hanem sokkal többről. És hozzá is teszem. Mert tényleg - ahogy a következőkben alá is fogom támasztani - a könyv végtére is olyan mindenkit érintő témákat tárgyal a foci közvetlen vagy közvetett említésén keresztül, mint a béke, a politika, a háború, egymás úgy-ahogy-van elfogadása, játékos-sorsok, szocializálódás, felnövés stb. Ráadásul Kukorelly nem csak kívülálló szemlélőként figyeli a focit, hanem mint az Íróválogatott csapatkapitánya és hétvégi baráti focik szervezője maga is játszik. Ez azt jelenti, hogy például tudja, mit jelent kivédekezni egy szögletet. A könyv szempontjából tehát mindenképp fontos, hogy játékos minőségében is látja a futball belső szerveződését. Ezáltal pedig hitelesebben szólal meg. Egyébként a közelmúltban több futballirodalmi könyv is megjelent. Elég, ha Szekrényes Miklós „Budifoci” c. tárcaregényét, vagy Pető Péter „Leshatár” c. regényét említem. Szóval egész jól el vagyunk látva.

Kukorelly ebben könyvében pedig tényleg az alapoktól kezd. Ez lesz végig az ő perspektívája. Ez a mindenre naivan rákérdező. Már a fülszövegben is így kezdi: ”Vajon egy sport-e csak, tényleg a futball, ezekben írásokban ilyen örömteli kérdéseket teszek föl magának.” De az első oldalakon is még csak magát a sportot próbálja definiálni: ”Sport az, amit így neveznek.[...] Sport az, amit kívülállók is kénytelenek elfogadni, lenyelni, na jó, oké, sport, mondják rá a kívülállók. Ami ellen elég sokan nem tiltakoznak, ha azt hallják róla, hogy sport.” Innen kezd Kukorelly, majd a kilenc fejezetbe elrendezett szövegekben ír a profi- és amatőrsportról, a túlzott eredményorientációról, Európa- és világbajnokságokról, meccsekről, futballhuliganizmusról és tragikus magyar futballistasorsokról, „mert ez is a foci. Az, hogy kiből mi nem lesz. Mibe fog, mihez kezd és mibe nem.”

Először is tehát: vajon egy sport-e csak tényleg a futball? Ezt a kérdést egyébként már én is feltettem magamnak számtalanszor. Ugyanis rengetegszer meg vagyok kérdezve a fociról. Hogy mondjuk mit gondolok erről a meccsről vagy arról a játékosról, leshelyzetekről, kétes szituációkról. És természetesen nagyon szívesen eldiskurálok ezekről a dolgokról. Ellenben néha azon kapom magam, hogy minta sok lenne. A foci. A futball. Teljesen

felesleges információk a fejemben. Játkossorsok, tabellák, elődöntők, piros lapok, sérülések, edzői nyilatkozatok. Mind ott vannak a fejemben. És nem értem miért! Andy Carroll győztes gólja a Blackburn Rovers ellen 2012. április 10-én. Ezt minek jegyeztem meg? Vagy miért nem felejtettem már el? Mert persze mindenki tudja miről van szó. Mi a foci. Bizonyos idő alatt két csapatnyi ember próbálja bejuttatni a labdát az ellenfél kapujába, lehetőleg minél többször. Elég egyszerű, épp ezért gyanús, hogy tud ennyire körülvenni minket a foci. Hogy lett a sportok nemhivatalos királya. Mert gondolom nem mondok ezzel újat. Csak pár példa. Dezodorreklám az aluljáróban. Egy neves spanyol csatár mosolyog rám. Egy másik aluljáróban egy másik. Ez azért meglep. Vagy más: serdülőfiúk jelentős része futballista akar lenni. Fiatal lányok egy része pedig focistafeleség. A politika sem rest kiszolgálni a futballtársadalmat: adókedvezmények és közpénzen finanszírozott stadionok építésével igyekszik kimutatni e sport iránti elköteleződését. Szintén megdöbbentő: az angol bajnokság közvetítési jogait 2019-2022 közti időszakra 4.4 milliárd fontért értékesítették. Ebből a pár példából is látszik, hogy a futball tényleg több, mint *ami*. Politikai eszköz, üzlet, tömegszórakoztatás, mobilitási csatorna, ősi rituálék posztmodern változata. Közösségeket kovácsolhat össze (pl. legszebb, ahogy egy lakótelepi betonpályán *kiderültek* egymásnak, és jobb esetben barátok, rosszabb esetben csak a pályán együttműködő haverok lesztek), de ugyanúgy hozzájárulhat az ember énképének kialakításához, valamint kollektív identitásának meghatározásához.

„Vannak, akik azt hiszik, a futball olyannyira fontos, hogy úgyszólván élet-halál kérdése. Mindig elszomorít, ha ilyen véleményt hallok. Biztosíthatok mindenkit: a futball sokkal, de sokkal fontosabb.” – mondta Bill Shankly, a Liverpool egykori legendás edzője. Eddig valahogy mindig olyan kedves túlzásnak véltem ezt a kijelentést. Persze, élet-halál. Ráadásul annál is sokkal több? Jó. Szóval mindig elmosolyodtam ezen. Újabban eszembe jut, mit mondunk, ha aktuális csapatunk legyőzi az ellenfelét? Megverte, megcsapta megütötte, kiütötte, lealázta, lemosta, megsemmisítette. Nem túl békés kifejezések. A foci tehát „harc állapot. [...] Mindenképp *túl*, túlzás, a mindennapi kompetíciót/kooperációt fölváltja egyfajta nem-béke.” Majd hozzáteszi Kukorelly, hogy a foci – a pénz után mely megteremtette a piacot, hogy ott kicserélhesd másokkal, amid van – a legnagyobb találmány. Ugyanis „megtanít győzni, de nem ölni, legyőzteni, de nem meghalni.” És persze ki ne emlékezne a játékos kiválasztásra a grundon. Hogy kijelölték a két csapatkapitányt, (csékát, lehetőleg a két legjobb játékost, persze sokszor nem lehetett tudni, ki a legjobb) és ők érdekek mentén választották ki az összecsdült srácok közül mondjuk a jól fejelt Balázst és kiválóan dribblizó Ágoston. És a srác, akit utoljára választottak! Azért, mert már csak ő volt! Csak arra volt jó, hogy mindkét csapatban párosszámú játékos legyen. Vagy őt állították be a kapuba! Ahová igazából senki sem akart. És hogy egy idő után mintha mindenki érezte volna, hogy ez így *nem jó!* Jött a humánusabb számozás. Szintén két cséká, a többiek pedig maguk között megbeszélve kaptak egy számot. Ezután a csékák bemondtak egyet-egyét ezek közül a számok közül így bízva a szerencsére a csapatok igazságosabb elosztását. Tehát megtanultad „miként illeszkedhetsz be és tűnhetsz ki, hogyan működik a hierarchia, hogyan lehet mozogni benne. [...] Korrektségre szorít, beláttatja veled, hogy csak a fair play ad örömet.” Persze akkor nem tudtuk mi is történik. Srácok, jók, kevésbé jók. Hogy csak akkor hagytuk abba a focit, mikor már teljesen besötétedett. De akkor is csak azért, mert már nem láttuk a labdát! Akkor még nem tudtuk, hogy az a sok átfocizott nap a „beavatás, befogadtatás és kiválás terepe”, és hogy mindezeket „(mi) fiúk egymás között, felnőttek beavatkozása nélkül, játszva intéztük el, tisztán és könnyörület nélkül, mint a farkaskölykök. Rövidre fogva, a futball a férfitársdalomba való beavatódás terepe.”

Visszagondolva ezekre a grundon történt beavatódásokra, vagy egy-egy még ifiben lejátszott bajnokimra, az is szembetűnő, hogy mennyire önazonos volt mindenki a pályán.

Nem tudja magát elrejteni az ember, ha pályára lép. Kukorelly így fogalmazza ezt meg: „[...] kiderül, hogy milyen vagyok. Mert mindenestül én vagyok, ha játszom, minden mozgósítva van, a bennem lévő tartalékok. Nyílt sisak, lélek és test, félig-meddig nem lehet, elbújni nem, mert az a vereség.” Például 2010. Hódmezővásárhely. Pontosan egy tucatnyi lest intettek be ellenünk. Pontosabban ellenem. Mit tudtam tenni? Vagyis mit tettem mondjuk a 12. beintett les után, amikor gyanús volt, hogy mindegy mit csinállok, hiába lépek ki jó ütembe a kiugratásra, a 13. les akkor is be lesz húzva. Kin vagy min töltöttem ki a dühöm? És miért pont úgy? Ellestem a tévéből? Sevilla-Villareal, 88.perc, és egy Villa nevű spanyol csatárt néztem, hogy ő egy beintett les után hogyan vezet le düht? Nem tudom pontosan ezen az említett meccsen hogyan intéztem el a dühömet. Viszont biztos vagyok benne, hogy ezek után már jobban kiderültem magam számára, és a düht és az igazságtalanságot már tudatosabban tudtam feldolgozni a későbbiekben.

Vagy más: foci tesi órán. Már nagyon az óra vége felé lehetett. Bíró hiányában közmegegyezés alapján azért még befujtunk magunknak egy büntetőt. Odaálltam, és irdatlanul betekertem a labdát a jobb felsőbe. Magam is meglepődtem. Miért nem gurítottam be csak okosan? Minek kellett gyilkos erővel meglőnöm a labdát? Erre a következőben találta meg a választ „Pusmognak-e róla lányok a szünetben, hogy tud-e egy normális kiflit tenni a labdába. Kénytelen-e elismerni a többi fiú azt a kiflit. Aki azt állítja, hogy minden ezen múlik, annak teljesen igaza van. Minden ezen múlik.”

Rendben. De mi van a többi sporttal? Kell-e mindenből sportot *csinálni*? Hol húzódik az egészséges határ az él- és tömegsport között? Milyen a nők viszonya a focihoz? Mennyire a férfiaké a foci? Mennyire van rendben, ha a szülők hiúságból, saját vágyaik leképezéseként kényszerítik bele gyermeküket olyan sportba, amihez egyáltalán nincs kedvük? Javítja-e, az ország imázsát, néhány nem látványsportban szerzett olimpiai arany? Többek között ezeket az életszerű kérdéseket teszi fel Kukorelly könyvében, melyeket aztán meg is válaszol, hogy végül kiderüljön, mennyire hétköznapiaink része a foci.

Egy példa az egyik szívemhez közel álló szövegből. Mondjuk 2016 nyarán tényleg sokan tapasztalhatták meg, hogy mire képes a foci, akkor is, ha nem volt esetleg részük a fentebb leírt grund-élményben. Vagyis az akkori, magyar szemmel szurreális eseményeket látva fel kellett tennie az egyszerű magyar állampolgárnak a kérdést, hogy „vajon egy sport e csak, tényleg a futball?” Ugyanis egyrészt nem volt megszokott, hogy magyar nemzeti labdarúgó-válogatott világeseményen (Európa-bajnokság) képviselje hazánkat. Az meg főleg nem, hogy osztrákok ellen mérkőzést nyerjen, majd később leikszeljen a későbbi győztes portugál csapattal, és így csoportelsőként jusson tovább a negyeddöntőbe. De aztán az ebből fakadó történések is ledöbbsentették az egyszerű magyar állampolgárt: több tízezer buzdítja a csapatot Marseille utcáin, közben a Körúton eufórikus hangulatban kigyózó tömeg vonul végig. Mindezt a fociért. A foci miatt. Nem-szurkoló csajok is, és nagyon focista srácok is. Idősebb urak, akik talán már nem számítottak rá, hogy valaha újra megtapasztalják ezt a futballörömet. És persze aztán ez is kicsit elrontódott, és hirtelen pártpolitikai kérdéssé lett a nemzeti tizenegy sikere. Ezzel kapcsolatban írja Kukorelly, hogy „ha a jó (kedv, -érzés, öröm) dolgozik rajtad az (maga a) jó. Ehhez képest megy most a futballörömtömeg, a tömeg-öröm körüli pártpolitizálás. Fanyalgás, gúnya, undor, utálat, düh, lenézés, gyűlölködés.” Tamás Gáspár Miklós például ezt írta: „Valóban nem a futballról van itt szó, hanem az artikulálatlan és tartalmatlan nemzetiegyeség-érületről, amely az orbánizmus' lényege.” De nem lehet, hogy csak egyszerűen mindenki örült? Végre lehet örülni, ezért mindenki kihasználta ezt? Hogy végre volt alapja annak, hogy örüljön az ember mindenféle más figurával, úgymond honfitársával? Ahogy Kukorelly nagyon jól írja: „Örül egy örömtelen, búvalbélt nép, igen, a

magyarokról beszélek, ölelkeznek-csókolóznak egymással zárt, mogorva, gyanakvó vadidegnek, és akad, aki vesszen-trianonozik (amúgy vesszen!) meg karlenget (ne lengessen!), de mindez előfordult már filozófusokkal is.” Szóval tényleg csak örülni kellett volna, úgy, ahogy Kukorelly írja.

A könyvben egyébként található Bud Spencer és Belga idézeteket, valamint különböző linkeket korábbi tévés szereplésekről. Ezen felül nem fél a tabuktól sem. Például így ír a nők focival való kapcsolatáról: „A sport tehát háború, [...] A futball a háború leginkább elterjedt absztrakt modellje” és, hogy a „nők a háború igazi vesztesei, ezért ellenfelei, az imitált háború elleni kódolt gyűlöletüket, minimum ellenérzésüket a lesszabály tüntető meg nem értésével jelzik.” Majd megjegyzésben hozzáteszi: ”Csak jelzem, hogy ezért a mondatért álruhás női hordák fognak megkövezni.”

Most itt a végén le kellene írjam, kiknek is ajánlom a könyvet. És persze: azt fogom írni, hogy mindenkinek. Focival nem-együtt-élőknek azért, hogy lássák, mit is *tud* igazából a foci. A futballal szoros viszonyt ápolóknak pedig azért, hogy legközelebb mikor a „vajon egy sport-e csak, tényleg, a futball?” kérdésre kell válaszolniuk, akkor már magabiztosan tudjanak választ adni. Néhány nyomdahibát sajnos észrevettem a könyvben, és van egy pontatlan leírás is („az Arsenal kíméletből lecseréli Barost”; Baros nem játszott az Arsenalban, ő a Liverpool játékos volt.) Ettől függetlenül, aki a könyv elolvasására adja fejét végül rá fog jönni, hogy „ a futball egy nagyszabású élvezetcsomag.”

(Kukorelly Endre: *Pálya, avagy Nyugi, dagi, nem csak a foci van a világon*, Kalligram, 2018)

Tánczos György: Víz asszociáció